Geleneksel Türk Sanatlarında Estetik ve Gelenek

Editör
Doç. Deniz ÇELİKER

Vizetek
Yayıncılık

Geleneksel Türk Sanatlarında Estetik ve Gelenek

Editör
Deniz ÇELİKER

Yazarlar
Ayşen ÇAM - Bayram DEMİRAL - Berda Yüksel GÜLER - Deniz ÇELİKER
Esra MERCAN - Kamile AKIN - Menekşe MEÇO - Naciye DETSELİ
Naime Didem ÖZ - Şenay SUBAŞLAVAR - Yunus Emre ÇELİK

E-ISBN: 978-625-382-469-3
DOI: 10.54637/vizetek.9786253824693

Copyright © Vizetek
Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Vizetek Yayıncılık Sanayi ve Ticaret Limited Şirketine aittir. Vizetek Yayıncılık'ın izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı, elektronik, mekanik, fotokopi, manyetik, kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz.
Bu kitap, elektronik (e-kitap) formatlarında yayımlanmaktadır.
Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazar(lar)ına aittir.

Yayın Tasarımcısı / Koordinatörü: Büşra ÇOLAKOĞLU
Kapak Tasarımı: Ahmet TUNÇDEMİR
Dizgi-Mizanpaj: Samet TORUN
Yayım: Ankara | Ekim, 2026

Materyal Türü: Elektronik Kitap (Çevrim içi / Web tabanlı)
Elektronik Yayın Formatı: PDF Elektronik
Yayın Tipi: Adobe Ebook Reader

Vizetek
Yayıncılık

Seyranbağları Mah. İncesu Cad. 10/2 Çankaya/ANKARA
Tel.: (0312) 482 00 11
Web: www.vizetek.com.tr
E-mail: vizetekyayincilik@gmail.com
Yayıncı Sertifika No: 4157

İÇİNDEKİLER

1. BÖLÜM

Anadolu Selçuklu Mimarisinde Yazı, Sembol ve Görsel Birliktelik:
Malatya Ulu Camii Örneği 2
Ayşen ÇAM

2. BÖLÜM

Kirkitli Dokuma İle İlgili Bilimsel Bir Makalenin
Metindilbilimsel Açıdan Çözümlenmesi 29
Bayram DEMİRAL

3. BÖLÜM

Yaygın Eğitim Kapsamında Tel Kırma Sanatının Aktarımı:
Isparta Örneği 54
Berda Yüksel GÜLER
Deniz ÇELİKER

4. BÖLÜM

Leyla ve Mecnun Minyatürlerinde Bir Melankoli Göstergesi Olarak
Bîd-i Mecnun (Salkımsöğüt) Motifi 81
Esra MERCAN

5. BÖLÜM

Tezhip Sanatının Anksiyete Yönetimindeki Etkileri:
Kavramsal ve Literatür Temelli Bir İnceleme 103
Kamile AKIN

6. BÖLÜM

Tezyinî Harfler 118
Menekşe Meço

7. BÖLÜM

Keçe Uygulamalarında Tasarımdan Yüzeye Aktarım:
Form, Ölçek ve Renk Üzerine Örnek Bir Çalışma 133
Şenay SUBAŞIAVAR
Naime Didem ÖZ

8. BÖLÜM

Nispetin Kökeni:
Hat Sanatında Ölçünün Fikrî Temelleri Üzerine 152
Yunus Emre ÇELİK

9. BÖLÜM

İstanbul II. Bayezid Camii Ahşap Kapı Kanatları 168
Naciye DETSELİ

ÖN SÖZ

Geleneksel Türk sanatları, bir toplumun tarihsel hafızasını, estetik anlayışını ve kültürel kimliğini kuşaktan kuşağa aktaran en temel yapı taşlarından biridir. Bu sanatlar yalnızca geçmişten devralınmış bir miras değil, bugünün üretim, eğitim ve araştırma pratikleriyle sürekli yeniden kurulan canlı bir alandır. Elinizdeki kitap, bu dinamik yapıyı kuramsal, tarihsel, estetik ve teknik boyutlarıyla birlikte ele almak amacıyla hazırlanmıştır. Bir çağrı metni süreci ile şekillenmiş olan bu kitap tekstilden kitap sanatlarına, mimari bezemeden yaygın eğitime uzanan geniş bir yelpazede, farklı bakış açılarını tek bir çerçevede buluşturmayı hedeflemiştir. Böylece alanın hem içerik hem yöntem bakımından çeşitliliğini görünür kılmak istedik.

Kitapta yer alan sekiz makale, geleneksel sanatları farklı disiplinlerden ve farklı yöntemlerle ele almaktadır. Yazı, resim ve bezeme sanatları dört makalede ele alınmaktadır. Yunus Emre Çelik hat sanatında ölçü kavramının felsefi köklerini, Menekşe Meço harf içi tezhibi, Ayşen Çam Malatya Ulu Camii'ndeki yazılı bezemeleri, Esra Mercan ise Leyla ile Mecnun minyatürlerindeki salkımsöğüt motifini incelemektedir. Şenay Subaşı Avar ve Didem Öz, Eski Tunç Çağı idollerinden esinlenen tasarımların keçe tekniğiyle yüzeye aktarımını; Berda Yüksel Güler ve Deniz Çeliker ise tel kırma sanatının yaygın eğitimle aktarımını ele alarak el sanatlarının bugünkü uygulamalarına ışık tutmaktadır. Bayram Demiral kirkitli dokuma üzerine yazılmış bir makaleyi metindilbilimsel açıdan çözümleyerek alanın akademik yazım pratiğini değerlendirmekte; Kamile Akın ise tezhibin anksiyete yönetimindeki olası etkilerini tartışarak geleneksel sanatlara disiplinlerarası bir bakış getirmektedir. Bu çeşitliliğin, geleneksel sanatlar alanında çalışan akademisyenler, araştırmacılar ve lisansüstü öğrenciler için nitelikli bir başvuru kaynağı oluşturmasını umuyoruz. Makaleler bağımsız olarak okunabileceği gibi, kitabın bütünlüğü içinde de değerlendirilebilir.

Kitabın ortaya çıkmasında emeği geçen tüm yazarlara içten teşekkür ederiz. Kitabımızın alana katkı sunmasını dileriz.

Deniz ÇELİKER

1. BÖLÜM

ANADOLU SELÇUKLU MİMARİSİNDE YAZI, SEMBOL VE GÖRSEL BİRLİKTELİK: MALATYA ULU CAMİİ ÖRNEĞİ[1]

Ayşen ÇAM[2]

Giriş

Kültürel kimliğin oluşumunda ve toplumsal hafızanın sürekliliğinde yazı temel araçlardan biridir. İnsan, yazı aracılığıyla düşünceyi zamandan ve mekândan bağımsız hâle getirirken aynı zamanda işaretleri, biçimleri ve sembolleri ortak bir anlam dünyasının parçasına dönüştürmüştür. Yazının piktografik işaretlerden sistemli göstergelere, oradan da fonetik yapılara uzanan gelişimi, onun başlangıçtan itibaren yalnızca dilsel değil görsel bir niteliğe de sahip olduğunu göstermektedir (Özkaral, 2015, s.372). Bu nedenle yazı, içerdiği anlam kadar biçimiyle de algılanan; okunma, görülme ve yorumlanma süreçlerini birlikte harekete geçiren kültürel bir göstergedir.

İslamiyet'in kabulüyle birlikte Arap alfabesinin Türk sanat çevresinde yaygınlaşması, yazının mimariden kitap sanatlarına, ahşaptan maden ve çini sanatına kadar farklı malzeme, yüzey ve sanat dallarında kullanılmasına zemin hazırlamıştır. İslam hat sanatında harfin estetik ve plastik niteliği, yazıyı yalnızca bir kayıt aracı olmaktan çıkararak görsel düzenin etkin bir bileşenine dönüştürmüştür. Berk'in (1955) vurguladığı biçimiyle yazı; plastik değer, fikir ve biçimin birlikte üretildiği bir sanat alanıdır (s.52). Anadolu Selçuklu mimarisinde bu yaklaşım, özellikle kufi ve sülüs yazının geometrik, bitkisel ve mimari düzenlerle bütünleştirilmesinde belirginleşmektedir.

Kültürel kimliğin oluşumu ve toplumsal belleğin sürekliliğinde önemli bir aktarım aracı olan yazı, yalnızca düşüncenin kaydedilmesini sağlayan bir iletişim unsuru değil; aynı zamanda biçimsel ve sembolik değer taşıyan görsel bir göstergedir. İslam sanatında harfin estetik ve plastik niteliği, yazının

[1] Bu çalışma, Ayşen ÇAM'ın Dokuz Eylül Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü'nde savunulmuş 'Malatya Ulu Camii Mozaik Çinilerinin Koruma Amaçlı Belgelenmesi ve Yeniden Üretimi' başlıklı sanatta yeterlik tezinden üretilmiştir.

[2] Dr. Öğr. Üyesi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Seramik ve Cam Bölümü,
ORCID: 0000-0003-3830-3253